

מאוצרות הפרשה

לתת העין המסכן הזה... והנה, להפתעתו, העין הזה גדל ענבים יפים, תאווה לעינים. טוב – הוא חושב – כעת חייבים לקטוף במהירות האפשרית את הענבים היפים הללו, לפני שיכמשו. אך לא! בעל הכרם משאיר את הענבים על העץ, תחת השמש הקופחת, והענבים מתחילים לכמוש. הם כבר כמעט מקולקלים, ועדין בעל הכרם נמנע מלקטפם. רק אחרי שהענבים נעשים כמושים לגמרי וקבלו את כל המתקיות והסוכר של השמש – הוא קוטף אותם. ואז, כשסוף סוף הורידם מהעץ, נוטלים בכל הכרם ודורך עליהם. והעומד מן הצד תמה: אדוני, עד שיש לך ענבים, במקום לאכול אותם אתה דורך עליהם ומקלקל אותם?! אולם גם את המיץ ענבים שיצא מהדריכה על הענבים – בעליו לא שותה, אלא משאירו בתוך חביות, והוא מתחיל לתסס. כעת כבר אי אפשר לשתותו, כך במשך ארבעים יום, המיץ תוסס, נראה קטסטרופה... אבל מה קורה בסוף? מהמיץ התוסס נוצר יין משובח, שחז"ל תיקנו ברכה מיוחדת על שתיתו, כי הפרי מתעלה בברכתו. מהיין למדנו, אפוא, שכשאדם מקבל מכה ועוד מכה ועוד מכה, אל לו להסתכל על האמצע, אלא ימתין עד הסוף ואז יראה איך יד ה' מוכנת הכל. רצונך לעשות זכר ליציאת מצרים? עליך לשתות ארבע כוסות יין, כדי לרמוז לאדם: אתה רואה את הגלות, את הקושי. אל תסתכל על התהליך כשהוא באמצעו, מתמין עד הסוף. וכמו שבין מתגלה בסופו של התהליך שהכל נעשה כדי להוציא מהענבים הללו את היין המשובח – כך בדיוק, כל קושי השעבוד היה כדי

לגדל עם שלם שיתרגלו להיות עבדי ה'.

עבדים היינו בגמר השאלות ואמירת מה נשתנה האב צריך לתרץ ולהסביר לכל אחד מבניו כפי הבנתו, והיום יש רבים ששומעים מהבן אמירת מה נשתנה ואומרים עבדים היינו וגו' ולא מסבירים לילד כלל, אף שהוא בגיל שמשוגל כבר להבין לפחות קצת, ומבטלים בזה עיקר מצות והגדת לבנו, וצריך לזהר להסביר לילדים ולמסובין מהות חובת הערב, ואני רגיל מדי שנה בשנה לספר בקטע זה של עבדים היינו סיפור מהקדוש ה"חפץ חיים" זצ"ל, ובוה יבינו תוכן הלילה. בזמן הפרעות באוקראינה שנהרגו ונטבחו רבבות יהודים על קידוש השם הי"ד, היה הקדוש ה"חפץ חיים" אצל רופא אחד שהתחיל לשאול אותו איך הקב"ה כביכול מסוגל לראות היאך מייסרים את עמו באכזריות שכזו ולשתוק על כך. ה"ח"ח זצ"ל נתעטף בשתיקה ולא השיב לו. אמר הרופא תאמין לי שאני מתחיל לפקפק אם יש אלקים בעולם, השיב לו ה"ח"ח זצ"ל אני מפקפק אם אתה רופא או לא. מיהר הרופא להראות לו תעודה תלויה על הקיר המאשרת שהוא רופא מוסמך, ה"ח"ח זצ"ל הסתכל וראה שתאריך כתיבת התעודה הוא מלפני ארבעים שנה, ואמר לרופא יתכן שבשעתו אכן הוכחת שאתה יודע לרפא, אבל מנין לי לדעת שעשכשו אתה עדיין רופא, השיב הרופא שאין שום טעם לערוך כל פעם בחינות אלא מספיק שנבחן פעם אחת בשעתו. א"ל ה"ח"ח זצ"ל תדע לך שגם לגבי הקב"ה כן הוא, לפני שמסר לנו את התורה והעמידנו בנסיונות הרבה מתוך הסתר פנים, הראה לנו נסים ונפלאות להוכיח שהוא משגיח בעולם הזה, ואמר לנו כביכול זוהי התעודה שלי שאני משגיח בעולם, ועליכם למסור ידיעה זו לדורות הבאים אחרים עד עולם, ולכן אע"פ שהיום רצונו יתברך לנהוג בהסתר תוך הסתר, עד שצריך מסירות נפש בחיים כדי לקיים תמיד את רצונו, אבל כביכול התעודה היא הנסים שארעו בשעת יציאת מצרים, ובכל דור בליל ט"ו עלינו להאריך בסיפור נפלאות שהיו במצרים שהיא התעודה שלו, וזהו מה שנאמר חייב אדם לראות את עצמו כאלו הוא יצא ממצרים, שהנסים והנפלאות עשה הקב"ה מתחילה למען כל בית ישראל לא רק אלו שהיו אז אלא למען כל הדורות שיעמידו עד זמננו, ולכן נחשב הדבר כאילו היינו אנו בעצמנו עבדים במצרים ויצאנו משם בנסים שהראה הקב"ה, לא רק לדור ההוא אלא גם לנו, וגם אותנו גאל עמהם הקב"ה מחסרון האמונה ע"י הנסים האלו. (טעם ודעת מתוך מדשן ביתך)

השתא הכא לשנה הבאה בארעא דישראל השתא עבדי לשנה הבאה בני חורין בהגדה של פסח "יחל ישראל" מסופר: שנה אחת נערך ליל סדר מרכזי באחד מבסיסי הצבא שבארץ. מאות חיילים הסבו אל שולחן הסדר. בראש השולחן ישב רב נשוא פנים שערך את הסדר בטוב טעם ודעת וביאר להמוני החיילים את הנאמר בהגדה. השתא הכא – הסביר הרב – השנה אנו בגלות. לשנה הבאה בארעא דישראל – בשנה הבאה נזכה לעלות לארץ ישראל. "השתא עבדי" – השנה אנו עדיין עבדים, "לשנה הבאה בני חורין" – לשנה הבאה בעזרת ה' נזכה להיות בני חורין. אדוני הרב – קם אחד החיילים ואמר – אני נולדתי כאן בארץ וכל ימי ושנותי אני גר כאן ואף פעם לא הייתי עבד! בן חורין אני מאז ומעולם! לכאורה נוסח ההגדה אינו נוגע ל"י". הבט נא – השיב הרב – בצעירותי למדתי בישיבות קדושות ושם זכיתי לראות ולהסתופף בצילם של מורי ורבותי גדולי עולם התורה. והנה – המשיך הרב – ביום הכיפורים שמעתי אותם עומדים בתפילה ומפרטים רשימה של ארבעים וארבעה "על חטא" כפי שנכתב במחזור התפילה. בשומעי אותם חשבתי לעצמי: האם הם מוציאים מפייהם חלילה דבר שאינו אמת?! אלא חשבו על כל כלל ישראל, שהרי "כל ישראל ערבים זה בזה", משום כך כאשר אמרו "סלח לנו מחל לנו כפר לנו" היה בדעתם על כלל ישראל! כך גם אנו – סיים הרב את תשובתו – עלינו לחשוב על הכלל! אמת זכינו ואנו יושבים בארץ ישראל ובני חורין אנהנו. אולם יהודים רבים מצויים בגלות, פזורים בארבע כנפות תבל. חלקם הגדול אינם מסבים כעת כבני חורין אל שולחן הסדר. כיון שאין להם מצות ויין, ואינם יודעים כיצד לערוך את הסדר. נעצור רגע ונחשוב על כל אותם יהודים אלה ונבקש מאת בורא העולם: "השתא הכא לשנה הבאה בארעא דישראל!" "השתא עבדי לשנה הבאה בני חורין!" (יחל ישראל)

כולנו מסובין יש התמהים: מפני מה תקנו לשתות את כוסות היין ולאכול את כזית המצה באופן של הסבה, הן לכאורה הרבה יותר מתאים לבן חורין לאכול את המצה ולשתות את היין כשהוא יושב זקוף על כסאו, באופן שהיין לא ישפך ולא יפלו פרוורים מהמצה... באור נפלא בענין אמר מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל: בליל הסדר על האדם לעשות סדר בסדרי העדיפויות שלו. הקב"ה גאל אותנו ממצרים כדי שנעבוד את עבודת ה', לא כדי שנאכל מצות ונשתה יין. לכן, גם בלילה הזה יש לנו אמנם 'שולחן עורך' אוכלים סעודת חג, אבל ה'שולחן עורך' נקבע בסוף ה'סדר' ועל פי רוב האכילה נעשית במהירות. את רוב הלילה הננו משקיעים בחלק ה'מגיד' מרבים בסיפור יציאת מצרים, מדברים דברי תורה, ולא עושים עסק מהסעודה. ובמה מראה האדם שאת האוכל הוא מעריך פחות? יש כלל: מי שמתקרב לדבר – סימן שהדבר חשוב לו ונצרך לו ביותר. אם אדם מתכופף ממקומו ומתקרב אל האוכל – בידוע שהאוכל חשוב בעיניו יותר מדברים אחרים. בתקנת ההסבה בליל הסדר רמזו חז"ל לכל יהודי: אתה אל תתקרב לאוכל, אל תשפיל את ראשך לכווננו, אלא תשב בהסבה ואת האוכל תביא אליך, כך תדע שהקב"ה בן חורין אמיני בנקודה זו של קיום המצוות. (מדשן ביתך)

ארבע כוסות בליל הסדר שותים ארבע כוסות, כנגד ארבע לשונות של גאולה. שואל רבי שלמה זלמן אויערבך זצ"ל, מדוע דוק ארבע כוסות של יין? הלא בכדי להזכיר ארבע לשונות של גאולה אפשר לאכול גם ארבעה תפוחים. מה המיוחד ביין? ואמר על כך תרוץ נפלא. ביין רואים דבר מדהים. אדם עובד ליד הכרם ורואה את הגפן שהיא עץ קטן, החלש מכל שאר העצים. הוא חושב לעצמו: נו, אילו פרות כבר יוכל

"וַיֵּרֶד מִצְרַיִם – אָנוֹס עַל פִּי הַדְּבָר"

משמעות הדברים הפשוטה לכאורה היא, שיעקב אבינו ירד למצרים בניגוד לרצונו בשל ציוויו של הקב"ה, אולם דבר זה צריך ביאור: וכי ליעקב אבינו היה רצון אחר מאשר רצונו של הקב"ה? האם ניתן לומר על יעקב אבינו, שנאלץ לרדת למצרים בניגוד לרצונו, רק בגלל שה' ציווה עליו? את הביאור לכך ניתן להבין ע"פ המעשה הבא:

בין תלמידי החוזה, החבראי קדישא, בלט אחד המיוחדים שבחבורה – הרה"ק רבי יששכר דוב בער מראדושיץ. רבי יששכר דוב השליך מאחורי גוו את כל הבלי העולם הזה, תוך שהוא בז לכל ענין חומרי. במשך שנים רבות הסתופף בצילו של רבו הגדול בלובלין, תוך שהוא נעדר מביתו למשך חודשים ארוכים ומעפיל למדרגות נישאות.

ביתו של רבי יששכר דוב היה ריק מכל, ועניות משועתת בצבצה מכל פינה. אולם הצדיק לא היה מוטרד מכגון דא כלל ועיקר... קרה לא פעם, שהוא צם במשך ימים שלמים, וזאת, לא משום שחפץ בסיגופים, אלא משום שהפרוטה פשוט לא היתה מצויה בכיסו בכדי לקנות מעט אוכל... היה זה באחת השנים, כאשר מאותה סיבה עצמה – צם ר' יששכר דוב במשך ארבעת הימים שבין יום הכיפורים לסוכות. כמובן, עובדה זו לא האפילה כהוא זה על עבודתו הרוחנית בימים אלו, אשר נסובה סביב ההכנות לקראת החג הגדול בו יזכה לישיב בצילא דמהימנותא עם כל עמך בית ישראל. רעייתו, אשר חלקה עמו את חרפת הרעב, אף היא לא התלוננה אפילו לרגע... בדיוק להיפך, היא הרגישה שותפה מלאה בעבודת הקודש של בעלה הפרוש, ושמחתה על כך הרקיעה שחקים.

אולם כאשר התקרב החג, הרגישה הרעיה הצדקנית כי עליה לעשות משהו בכדי לכבד את החג ולו במשהו... היא חיטטה בין חפציה המועטים, ובסופו של דבר מצאה חפץ פעוט אותו מיהרה למכור בשוק, כאשר בפרוטות שקיבלה – היא מיהרה לקנות יין, נרות, חלות, וגם מספר תפוחי אדמה...

רבי יששכר דוב לא היה מודע לכל זאת. כאשר צעד בליל התקדש חג אל עבר סוכתו בשמחה, לא נסובה שמחתו אלא סביב הזכות הגדולה לישיב עם האושפיזין עילאין יחדיו בצל השכינה. לקיבתו המיוסרת, אחרי ארבעה ימי צום רצופים – הוא כלל לא נתן את דעתו... אולם מה רבה הפתעתו כאשר הגיע אל הסוכה ומצאה מוארת באור הנרות, יין וחלות מונחים על השולחן, וריחו הערב של מרק תפוחי אדמה עומד באויר. בהתרגשות ובהתלהבות קידש ר' יששכר דוב על היין, אכל את הכזית הראשון בכוונת וביחודים לשם מצוות היום, ומיד לאחר מכן הגישה לו זוגתו מהתבשיל היחיד שהוכן לכבוד הרגל. ואכן, נטל ר' יששכר דוב את הכף לידו, טעם מעט מהמרק לשמחת רעייתו הצדקנית שחששה לבריאותו, אולם לפתע – דחה את הצלחת מלפניו בסערת נפש...

"בערל! בערל! מה קרה לך? הלא אינך יושב כלל בצל הסכך, אלא בתוך קערת המרק!", הוא קרא, מייסר את עצמו, ומאותו הרגע לא הוסיף עוד לטעום מהמרק...

תמהה זוגתו: למה תדבר כך? הלא בודאי הנך יושב תחת הסכך בסוכתנו המהודרת!

ענה לה ר' יששכר דוב: גם אם גופי יושב בתוך הסוכה, אך מחשבתי נתונה לקערת המרק, ובמקום שהמחשבה של האדם נמצאת שם הוא נמצא. הרי לנו, כי הכל הולך אחר המחשבה, וגם אם האדם נמצא באופן פיזי במקום מסוים, מקומו נקבע על פי דעתו ומחשבתו.

כאשר ירד יעקב אבינו למצרים, רצה הקב"ה שדעתו של יעקב ומחשבתו יהיו עדיין בארץ ישראל, כי הכל הולך אחר המחשבה, ואם כך גם כאשר גופו של יעקב במצרים – נחשב הדבר שהוא עודנו בארץ ישראל. נמצא שיעקב ירד למצרים "אנוס על פי הדיבור". הקב"ה ציווה עליו לרדת באופן של 'אנוס' – שמחשבתו ודעתו נתונים לארץ ישראל.

ועפ"ז יובנו היטב המשך דברי בעל ההגדה: "וַיֵּרֶד שָׁם. מְלֵימָד שְׁלֵא יֵרֵד יַעֲקֹב אֲבִינוּ לְהַשְׁתַּקֵּעַ בְּמִצְרַיִם אֶלָּא לְגוֹר שָׁם". יעקב ירד למצרים באופן של מגורים ארעיים, כאשר דעתו נתונה לארץ הקודש. (הרב מרדכי פרוינדליך זצ"ל)

פינת ההלכה

אמר בשעת לישה 'לשם מצת מצוה, ולשם מס הכנסה', האם פסל את המצות

שאלה: פועל במאפיית מצות אמר בשעת הלישה כל מה שאני עושה היום בעסק המצות יהיה לשם מצת מצוה ולשם מס הכנסה. חבריו שמעו זאת ושאלוהו מה פשר תיבות אלו, "לשם מס הכנסה", והשיב אני כעת עוסק בלישת המצות כדי לפרוע חובותי שאני חייב למס הכנסה, ולולא כך לא הייתי עובד. ואני איש אמת דובר אמת ואינני יכול לרמות את עצמי ואמרת את האמת שאני לש בשביל מס הכנסה. נתעוררו אנשי החבורה אם לא פסל את המצות ללילה ראשון מצד עירוב כוונה לשם מס הכנסה. ואולי דומה למבואר במסכת פסחים דף נט ע"ב הפסח ששחטו לשמו ושלא לשמו פסול, וכדף ס ע"א נאמר שלשיטת ר' יוסי אף בגמר דבריו אדם נתפס. ואם כן הגם שאמר בתחלת דבריו לשם מצת מצוה, בכל זאת אף בגמר דבריו אדם נתפס ואולי פסול? **תשובה:** הדבר אינו דומה למחשב בקרבן לשמו ושלא לשמו, דהתם יש סתירה בין שתי הכוונות, שהרי אי אפשר שהקרבן יהיה גם קרבן פסח וגם קרבן שלמים, משא"כ באפיית מצות, באמת עושה מצות לשם מצות, והסיבה שמתעסק בזה הוא כי הוא צריך כסף. וראיה לכך מהנאמר בביאור הלכה (סימן לח ס"ח ד"ה הם) וז"ל: אם אנו יודעים שכוונתנו רק כדי להרויח לא מקרי עוסק במצוה. ומ"מ נראה שאם כוונתנו לשניהם בשווה, [כגון בנידוננו: גם לשם מצוה, וגם לשם הרווחת כסף], מקרי עוסק במצוה, וכעין מה שפסק הא"ר (סימן תקפט סק"ח) דאם תקע בשופר להתלמד וגם לצאת בו ידי מצוה יצא ידי חובתו... ואפילו אם אנו יודעים שעיקר התחלתו לכתוב היה רק בשביל שכו, ולולא זה לא היה מתחיל מכל מקום אמרינן דהשתא שכותב אינו מכוין כלל, רק שכותב סתם לשם מצוה, ויעו"ש עוד שכתב: ודע עוד דלענין כתיבת סת"ם כמו שמצוי שהכותב כוונתו להשתכר, מסתפקא לומר דאפ"ה מקרי בכלל עוסק במצוה, עכ"ל. הרי שאין סתירה בין הכוונה לשם כסף וגם לשם מצוה (פסחים ס, א). (הגר"י זילברשטיין שליט"א)

חידה שבועית

מה הקשר בין: מצרית, דומא וקוניץ ליל הסדר?

תשובה לחידה פר"ש: כבש נקרא לפעמים כבש (למשל בויקרא ד לב), ולפעמים כשב (למשל בויקרא גז). **תשובה לחידה:** פלי.

מזל טוב

מרכז העיר: משפחות שמואל – ברהום לאירוסי הבת הנכדה
מרכז הדר: משפחת וינגרט לאירוסי הבת
מרכז הרב: משפחות סימונס להולדת הבת
מרכז חור: משפחות מאיניץ- שחר – רוטשטיין לאירוסי הבן הנכד והבת

פתרונות לחידות והודעות לשמחות ניתן לשלוח עד יום שני בפקס: 037608833 או למייל a7608833@gmail.com